

УДК 372.882

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-28>

ПСИХОСЕМАНТИКА І РИТМОМЕЛОДИКА ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО

PSYCHOSEMANANTICS AND RHYTHMO-MELODICS OF MYKOLA VINGRANOVSKY'S POETIC WORK

Вертипорох О. В.,*orcid.org/0000-0001-6488-6945**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри української літератури та компаративістики
Черкаського національного університету***Кошова І. О.,***orcid.org/0009-0001-4304-5925**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри української літератури та компаративістики
Черкаського національного університету*

У статті здійснено літературознавчий аналіз поетичної творчості Миколи Вінграновського як одного з найяскравіших представників української поезії другої половини ХХ ст. Авторки акцентують увагу на глибокому внутрішньому світі ліричного героя, багатстві образної системи, символізмі, архетипних мотивах та інтуїтивному осмисленні людської психіки у поезіях митця. Розкривається глибинний рівень його художнього мислення, вкоріненого в національну традицію та світовий культурний контекст. Указано на психосемантику та ритмомелодику поетичної творчості М. Вінграновського, акцентовано на підсвідомих мотивах, внутрішніх конфліктах та прихованих бажаннях героя, його витіснених емоціях і травматичному досвіді, що стали специфічними рисами поетів-шістдесятників. Відповідно основними аспектами психосемантичного аналізу такої поезії є емоційно-образна структура, колір і звукова символіка, екзистенційні мотиви, внутрішній монолог, що значною мірою впливає на рецепцію поетичної творчості митця та забезпечує глибше залучення читача до інтерпретації тексту.

Окрему увагу приділено програмовій поезії «У синьому небі я висіяв ліс», яка репрезентує кращі риси поетичного стилю автора. У статті розглянуто емоційно-сміслові акценти, ритмомелодику, інтонаційне оформлення тексту, що сприяє точнішій передачі авторських інтенцій. Звернено увагу на те, як засоби інтонаційного моделювання, темпоритм, логічні наголоси та паузування можуть не лише відтворити естетичну глибину твору, а й зробити його актуальним для сучасного слухача.

Матеріал статті може бути використаний у процесі викладання історії української літератури, підготовки до конкурсів читців, літературних студій, а також у системі професійної підготовки вчителів-словесників та акторів, що працюють з поетичним словом.

Ключові слова: рефлексія, символіка, психосемантика, ритмомелодика, інтерпретація, архетип, внутрішній монолог, інтонація, темпоритм.

The article presents a literary analysis of the poetic work of Mykola Vingranovskyi, one of the most prominent representatives of Ukrainian poetry of the second half of the 20th century. The authors emphasize the profound inner world of the lyrical subject, the richness of the figurative system, the use of symbolism, archetypal motifs, and intuitive understanding of the human psyche in the poet's work. The study highlights the deep semantic and artistic layers of his texts, rooted in national tradition and universal cultural codes. Particular attention is paid to the psychosemantic features and rhythm-melodic structure of Vingranovskyi's poetry, where subconscious motives, internal conflicts, repressed traumas, and hidden desires of the lyrical subject come to the fore. The key

elements of such an analysis include the emotional-imagery structure, color and sound symbolism, existential themes, and internal monologue, all of which significantly affect the perception and interpretation of the poetic text by readers.

Special focus is given to the methodology of expressive reading of the programmatic poem "In the Blue Sky I Sowed a Forest", which exemplifies the poet's symbolic and emotionally rich lyricism. The article explores the emotional-semantic accents, rhythm, melody, and intonational design of the text, which are essential for conveying the artistic depth and authorial intentions during declamation. The research demonstrates how intonational modeling, tempo-rhythm, logical stress, and pausing enhance the aesthetic and emotional impact of the poem on contemporary audiences.

The material may be useful in the teaching of Ukrainian literature, preparation for recitation contests, literary studios, and in the training of future philologists, teachers, and actors who work with poetic texts.

Key words: reflection, symbolism, psychosemantics, rhythm and melody, interpretation, archetype, inner monologue, intonation, tempo-rhythm.

Постановка проблеми. Микола Вінграновський – непересічний і унікальний талант серед когорти таких же сильних і талановитих митців другої половини ХХ століття (Ліна Костенко, В. Симоненко, Д. Павличко, І. Драч та ін.). Його вірші відзначаються багатшаровим внутрішнім світом ліричного героя, використанням символів, архетипів та інтуїтивного занурення у людську психіку. Критик Володимир Базилевський відзначав «здатність М. Вінграновського сублімувати дитяче у доросле, а буденне у фантастичне. Поезія (зрештою, як і проза) близька до українського фольклору і української міфології. Не через запозичення чи алюзії, а настроєвість, інтонаційність, атмосферність» [1, с. 34].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість М. Вінграновського була й залишається предметом активного вивчення багатьох дослідників. У різні періоди про нього писали Бахтіарова Т., Базилевський В., Водяна П., Герасим'юк В., Дзюба І., Моренець В., Салига Т., Семків Я., Семчишин Д., Старовойт Л., Сулима М., Тарнашинська Л., Цапліна І. та інші. Проте багатство й глибина творчості М. Вінграновського, зокрема питання психосемантики та ритмомелодики поезій митця, спонукають до нових досліджень.

Отже, **мета** цієї студії – дослідити психосемантичні та ритмомелодичні особливості поетичної творчості М. Вінграновського, проаналізувати образну систему, кольорову та звукову символіку, екзистенційні мотиви в поезіях митця; окреслити психологічний портрет ліричного героя, зосередившись на підсвідомих мотивах, внутрішніх конфліктах і архетипах; на основі цього розробити методичні рекомендації щодо виразного прочитання поезії «У синьому небі я висіяв ліс», яка репрезентує кращі риси поетичного стилю поета.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи інтимну лірику М. Вінграновського зі змістового боку, можна відзначити, що вона містить досить широкий емоційний спектр почуттів – від найвищої піднесеності до більш спокійних, навіть драматично-рефлексійних станів. Різняться вірші поета і своєю мистецькою технікою, емоційною тональністю, психологічними типами ліричних героїв. «Якщо у ранній ліриці (60-ті роки) виразно домінують мотиви вірності, цноти, пристрасті, чуттєвого розчарування, то у більшості сучасних поезій переважають інтимні роздуми, що переплітаються із філософськими рефлексіями, прагненням збагнути сенс людського існування і навіть намаганням заглянути в трансцендентну дійсність» [2].

У творчій манері М. Вінграновського органічно поєдналися неоромантика, авангардизм, імпресіонізм, а відтак – виразна асоціативність, метафоричність емоційно забарвлена й емоційно напружена, символізм, звукокольоровий синкретизм, «емоції і музика», «безкінечний ліризм без берегів» [3] у текстах, намагання широко відкритими, «безпосередніми» очима подивитися на світ, побачити, який він дивовижно-прекрасний.

Його поезія насичена різноманітними мотивами, глибинним змістом та підтекстами, тому ведучи мову про психосемантику та ритмомелодику поетичної творчості М. Вінграновського, маємо насамперед акцентувати на підсвідомих мотивах, внутрішніх конфліктах та прихованих бажаннях героя, його витіснених травмах. Часто у поезіях аналіз символів та образів відсилає

нас до відомих архетипів (Мати, Тінь, Мудрець, Аніма/Анімус), різноманітні глибинні значення має і образна система поезій (сон, дзеркало, вода, темрява). Поезія М. Вінграновського наповнена пристрастю, радістю життя, але водночас і тугою за втраченим. Ліричний герой часто переживає контрастні емоції: від екстазу до глибокої печалі: *«Я пізнаю її в обличчя, / В обличчя радісне й сумне...»* [4, с. 46].

Спостерігаємо, як поет передає екзистенційний страх самотності, печалі, рефлексії над минулим, внутрішні конфлікти. Його герої часто шукають сенс життя, сумніваються, зважуються: *«...Ви чуєте? Ви чуєте – він спить! / Я жду вас, товариство, як епоху! / Не дай вам Бог його в мені збудить... / Не кваптеся, беріть мене потроху. / Спочатку губи, руки і чоло, / А потім очі, ноги і легені, / Здається, зайвого у мене не було – / Оце і все, що в мене... будьте певні!»* [4, с. 113].

Очевидно, що мається на увазі прихований аспект індивідуального позасвідомого ліричного героя – поета, який у вірші постає в образі «прекрасного звіра». На початку поетичних рядків спостерігаємо застереження до спільноти активно «не будити звіра», а візуалізувати його частинами. Мається на увазі, небажання різко відкриватися світові, показувати свою ніжну і чутливу душу. Цей вірш, як сенс психотерапії, на котрому реципієнт починає проговорювати своє позасвідоме. Це презентують риторичні запитання, часто повторювані сполучники, апосіопеза. Уламки психічного «я» (*руки – літакам, ноги – квітам* тощо) акцентовані автором, щоб показати розщепленість внутрішнього світу, розламаність на частини від величезного пласту естетичного, чуттєвого, прекрасного в душі героя.

Укінці ліричний герой стверджувально завершує етап наново-приховування від загалу свого раненого романтичного «я» (*«Він спить, мій звір!»*). Такий аспект шістдесятників, а саме, крихкість і вразливість внутрішнього світу прописано у монографії Ніли Зборовської [див.: 5], де вона зазначає сентиментально-романтизований пафос поезії шістдесятників.

Варто зазначити, що в поезіях М. Вінграновського часто важливими мотивами є самотність, кохання, боротьба людини із часом. При цьому поет використовує символи природи як відображення внутрішнього стану героя (небо, вітер, ріка, сонце). Природа тут виступає не просто тлом, а й співрозмовником героя, відображенням його душі. Природа в його віршах часто виступає як проекція внутрішнього світу ліричного героя. Поет часто звертається до контрастних кольорів (синій, золотий, чорний), що символізують переживання та настрої. Використання алітерацій та асонансів або, як у наступному вірші, односкладних речень, повторів, підсилює емоційний вплив. *«Не руш мене. Я сам самую. / Собі у руки сам дивлюсь. / А душу більше не лікую. / Хай погиба. Я не боюсь. / Переживу. Перечорнію. / Перекигичу. Пропаду. / Зате – нічого. Все. Німію. / Байдужість в голови кладу»* [4, с. 66].

У вірші передано психологічний момент миті – коли людина перебуває в стані зосередження на внутрішньому світі. Тут персонаж взаємодіє зі своєю «тінною» – несвідомою частиною себе, котра наказує і собі, і образу коханої зафіксувати контроль над власним позасвідомим, заперечити колишні сильні почуття. Автор вводить нестандартні словосполучення, створює нові слова, що формують унікальну семантичну атмосферу його поезії. При цьому герой переживає сильні емоції кохання, злиття з природою. Відчуття кохання – це майже містичний досвід, що виходить за межі раціонального.

Потрібно відзначити, що образи матері, жінки-коханої, дитини, землі в ліриці митця мають глибоке психологічне підґрунтя, оскільки презентують вкоріненість поетів-шістдесятників у колективні архетипи, мають романтичний пафос тощо. *«В кукурудзинні з-за лиману, / Де тихі дині в жовтих снах, / Де зайченята плачуть маму / І голубим сміється птах, / В невиліній вив'яленій літі, / Де в переліті вже крило, / Де сохнуть далі перемліті / І за селом сидить село...»* [4, с. 23].

Ліричний герой часто повертається до світу дитинства як джерела чистоти і світла. Особисті переживання виражені через унікальну метафорику та ритміку. Глибоку емоційність і чут-

тевість у вірші презентують кольоросимволіка (*голубий птах, жовті дині*), епітети (*голос жіночий – вогкий і тремкий, дорога біла серед степна*), персоніфікації (*сидить село, сміявся птах*). Мотиви сну, мрії, підсвідомих видінь створюють ефект ірреальності. Теми самотності, кохання, втрати й пошуку сенсу життя відображають глибокі психологічні процеси. Особлива увага, як бачимо, до теми пам'яті, що зберігає особистий і національний досвід.

Отже, основними аспектами психосемантичного аналізу його поезії є емоційно-образна структура, колір і звукова символіка, екзистенційні мотиви, котрі впливають на рецепцію поетичної творчості митця. Відзначимо, що характерною формою вираження психосемантичних особливостей в ліриці також є внутрішній монолог. На думку І. М. Шепрут, саме форма внутрішнього монологу дозволяє сприймати поезію М. Вінграновського як відверту сповідь душі, коли автор, ніби сам із собою, на самоті розмірковує, сперечається, чи, взагалі, виражає свій душевний біль. Внутрішній монолог дозволяє поету довіряти читачеві як близькій людині власні переживання і тим самим викликати активну саморефлексію і саме такий «психологізм лірики М. Вінграновського приводить до трансформації механізму сприйняття, яке досягається незвичайними образами» [6], їх часто «оксюморонним» поєднанням, що робить його вірші особливо енергетичними. Образи-символи митця спрямовані на особливу емоційну рефлексію реципієнта, оскільки фіксують багатогранність щирих відчуттів і почуттів, складне і суперечливе мислення ліричного героя, живий чуттєвий досвід, пошуки сенсу.

Така психосемантична функціональність поезії виражається в «асоціативності поетичного мислення, що дозволяє створювати відповідний до внутрішніх переживань ліричного «я» підтекст і прилучає читача до співтворчості з автором, викликаючи в його уяві неповторні образи і почуття, співвідносячи їх із його власним душевним досвідом» [6].

Також у ліриці М. Вінграновського «відчутна драматичність індивідуального «я», яка постає із невідповідності мрій і бажань поета реальним життєвим обставинам, котрі драматично недосяжні між ідеалом і дійсністю. Душевний стан поета відчутний і в емоційному темпоритмі, який психологічно точно виражається в інтонаціях» [6]. Як бачимо з вище аналізованих поезій, персоніфіковані образи природи викликають глибокі асоціативні міркування реципієнта, тим самим активізуючи певну емоційну рефлексію і настрій при читання вірша. «Експресивність поетичної мови лірики М. Вінграновського обумовлена поєднанням буденно-прозаїчної мови із мовою поетичною, володінням високою майстерністю поетичної сугестії. Одним з проявів психологізму є створення кольорової гами, яка виконує сугестивні функції. За допомогою кольорів М. Вінграновський передає найтонші відтінки внутрішніх переживань. Поет широко користується контрастними кольорами, фіксуючи зміну почуттів» [6].

Майже кожен вірш М. Вінграновського – це неймовірна метафора, здається, що поєднуються непокєднувані речі, але в цій непокєднуваності народжується нова яскрава образність («ожина стала ще ожніша», «його надібала роса і всілась над ним росо», «приспало просо просеня, й попростувало просо», «твій сірий вовк в воді намок і спати завовчився», «на колінах яблуні спить вітер», «згорблений чумацький небопад освітлює пахучі очі квітів», «кажаниний ряд заплутався у сонному волоссі ночі», «тихотихими губами проміння пальчиків гортать», «і сонні соняшники сині в солонім сонці сонних кіс», «на сіножать сніги сніжать і снігурі в снігу лежать» тощо). Саме тому, як слушно підкреслює В. Герасим'юк, про вірші М. Вінграновського «варто казати не «текст», а «вір». Бо це насправді вір, твориво «цілої» людини: це й емоції, і рефлексія, і пластична робота. Він проказував слово. Вишпитував. Викрикував. Виходжував. Протоптував. [...] Він, виходжуючи, випробовував слово – на смак, на нюх, на всі рецептори» [3].

У програмовому вірші «У синьому небі я висіяв ліс...», який розпочинає збірку М. Вінграновського «Сто поезій» і належить до інтимної лірики, митець оспівує любов як найвищу цінність, яка долає час і простір. Про цю поезію можна сказати словами В. Герасим'юка «тиха лірика», «безбережна лірика».

У синьому небі / я висіяв ліс, /
 У синьому небі, любов моя люба, /
 Я висіяв ліс / із дубів і беріз, /
 У синьому небі / з берези і дуба. //
 У синьому морі / я висіяв сни, /
 У синьому морі / на синьому глеї /
 Я висіяв сни / із твоєї весни, /
 У синьому морі / з весни із твоєї. //
 Той ліс зашумить, / і ті сни ізійдуть
 І являть тебе вони / в небі і в морі, /
 У синьому небі, / у синьому морі... ,
 Тебе вони являть / і так і замруть. //
 Дубовий мій костур, / вечірня хода,
 І ти біля мене, / і птиці, / і стебла, /
 В дорозі і небо над нами / із тебе, /
 І море із тебе... // дорога тверда. //

У час написання цієї поезії її автору 29 років. В. Герасим'юк стверджує, що саме з цього вірша «почався справжній Вінграновський [...] У цьому вірші є засвідчення, що він себе знайшов. [...] навіть ті, які не розуміли його масштабу, відчували, що тут є якась музика, яка своєю суттю виривається з цього лінійного світу і своїм багатоманіттям набирає той масштаб, який справді підносить поезію» [3]. Прочитаймо цю поезію повільно, як під мікроскопом, рядок за рядком.

«У синьому небі я висіяв ліс...» Дивовижною метафорою починається вірш і улюбленим кольором М. Вінграновського. Митець захоплюється кольоровим звуком, тут його можна порівняти з П. Тичиною. Синій – це колір ясного неба і моря, він представляє і висоту, і глибину (читаючи далі, якраз і побачимо кілька разів повторюване «У синьому небі, у синьому морі...»). Синій означає постійність, відданість, досконалість, роздуми, він є вираженням душевної тиші, смиренності. Цей колір також означає релігійні почуття, відданість і невинність, символізує набожність, відвертість, розважливість, довіру, смуток. У християнській культурі він асоціюється з вічною божественною істиною. Мовою геральдики синій колір означає доброчесність, добру славу, вірність [7, с. 52–59]. Висіяти – тобто дати початок новому життю, виростити. Тут виникає асоціація із обрядом засівання, що символізувало зачаття. Небо, за словами Cirlot J., скрізь «вважалось частиною чоловічого або активного елемента» [7, с. 142–143], тоді як символіка лісу пов'язана з символікою жіночого начала, а відтак є символом несвідомого [7, с. 112]. Отже, на символічному рівні маємо поєднання чоловічого й жіночого начал.

«У синьому небі, любов моя люба...» Анафора й риторичне звертання, у якому повтор («любов люба»), а також кольоровий епітет «синьому небі».

«Я висіяв ліс із дубів і беріз, / У синьому небі з берези і дуба»... Автор називає дерева (дуб і береза), вони також символічні. Дуб – одне із найсакральніших дерев. Він є знаком сили, могутності, мужності й доблесті. Символ міцності, твердості, довголіття. Дуб – символ Перуна, Сонця, символ дерева життя; дуб символізував щось монолітне, безмежне, сильне. Слов'яни-

язичники вважали дубові гаї житлами богів. У фольклорі образ дуба персоніфікує міцного, дужого, красивого парубка-козака, а береза – символ дівочої краси [8, с. 6].

«У синьому морі я висіяв сні, / У синьому морі на синьому глеї...» Море – великий водний простір; загальнолюдський символ життя з його гріховними пристрастями і бурями [9, с. 376], а ще море є символом народження і згасання, початку і завершення, живим і досконалим творінням [10, с. 32]. Вода символізує земну, природну стихію і має жіночу природу. «Я висіяв сні...» Сон – це стан спокою, блаженства, гармонії. Алітерація на «с» і образи моря й сну створюють враження колисання, гойдання-заколисування на хвилях.

«Я висіяв сні із твоєї весни, / У синьому морі з весни із твоєї»... Весна – символ пробудження, нових надій, сподівання, відродження, вічного колообігу життя. А ще «сні із твоєї весни» можуть прочитуватися як мрії твоєї молодості, здійснення того, про що ще в молоді роки мріяла кохана, весна життя – тобто юність. Маємо також повтор «із твоєї весни», «з весни із твоєї».

«Той ліс зашумить, і ті сні ізійдуть...» Може прочитуватись як проростання, виростання в майбутньому засіяних паростків («ліс зашумить»), мрії стануть реальністю («сні ізійдуть»). «І являть тебе вони в небі і в морі...» Тобто твої риси, кохана («являть тебе»), а далі повтор «Тебе вони являть»), виявляться в наступних поколіннях, у чоловічому й жіночому началах («вони в небі і в морі»). Підсилені повтором образи синього неба і моря, висоти і глибини, чоловічого й жіночого («У синьому небі, у синьому морі...»). Рядок закінчується апосіопезою, що тут може прочитуватись як відкритість, безмежність простору неба і моря. «Тебе вони являть і так і замруть»... Цей віршорядок виразно ділить поезію, після нього, здається, починається новий етап у житті – вечірній (йдеться про старість). «Дубовий мій костур, вечірня хода...» Саме так можемо інтерпретувати цей рядок – як прожите життя, пройдений шлях, на початку вірша «ліс із дубів», а в кінці «дубовий костур» (міцна, дуже надійна опора). «І ти біля мене, і птиці, і стебла...» Неймовірно гармонійний, цілісний образ родини, закоханої пари, що пройшла разом життя і виростила майбутні покоління. Названа на початку вірша пора року весна може бути прочитана і як весна любові, зародження почуттів, весна як час народження і проростання, а в останньому чотиривірші автор говорить про спільну дорогу життя аж до старості («І ти біля мене, і птиці, і стебла»). Стебла-паростки прочитуються як майбутні покоління, діти. «Птиці» символізують духовність, душі людей, духовні прагнення [7, с. 27–28].

«В дорозі і небо над нами із тебе, / І море із тебе... дорога тверда»... Поет оспівує любов як найпрекрасніше почуття, вічне, з якого все народжується й не знищується, це почуття в нас і навколо нас (це мотив цієї поезії). Ліричний герой проносить почуття кохання через усе життя, образ коханої він бачить у всьому: і в небі, і в морі («і небо над нами із тебе», «і море із тебе»). Останні чотири віршорядки прочитуються саме так: герой хоче пройти зі своєю коханою увесь свій земний шлях, дожити до старості і щоб вона завжди була біля нього («Дубовий мій костур, вечірня хода, / І ти біля мене, і птиці, і стебла, / В дорозі і небо над нами із тебе, / І море із тебе... дорога тверда»). А коли в парі, то й дорога впевнена, «тверда».

Кольорова гама цієї поезії органічно переплітається зі звуковою. У вірші домінує молитовний голосний «і» (повторюється 47 разів), що також асоціюється з синім кольором. Виразна алітерація на «с», що заворює музикальністю й ніби заколисує читача, викликає в уяві враження шуму дерев у верхов'їтї, шелесту листя і шуму морських хвиль («У синьому морі я висіяв сні, / У синьому морі на синьому глеї / Я висіяв сні із твоєї весни, / У синьому морі з весни із твоєї»).

Важливим аспектом психосемантичного наповнення лірики М. Вінграновського є рецептивний вплив на читача чи слухача, тому важливою є методика виразного прочитання віршів, зокрема програмового «У синьому небі я висіяв ліс». Готуючи поезію до виразного читання, працюємо над партитурою. Ділимо текст на мовні такти, скісними рисками позначаємо паузи, у кожному такті визначаємо слова, на які падає логічний наголос. Стрілками позначаємо мело-

дику (стрілка вгору – висхідна мелодика, мелодичне підвищення голосу; стрілка вниз – мелодичне пониження голосу, спадна мелодика; горизонтальна стрілка – монотон). Шістдесятники виражали свої емоції дуже експресивно, бурхливо, сам М. Вінграновський, як згадують його слухачі, читав так, що емоції з нього вихлюпували, тому й цю поезію, дуже ніжну, меланхолійну, пластичну, варто читати емоційно, але без пафосу, читати/відчувати/переживати серцем.

Отже, читання має бути ніжним, плавним, у кінці першого віршорядка голос злегка піднімаємо й тримаємо, до цього нас зобов'язує кома, яка слухачам вказує на продовження думки. У другому віршорядку слово «небі» наголошуємо сильніше, ніж у першому, а звертання «любов моя люба» читаємо лагідно й злегка протяжно, до цього нас «зобов'язують» і лагідні, ніжні сонорні «л», «в», «м», «й». У третьому рядку в парі однорідних членів («дубів і беріз») дужче наголошуємо друге слово («беріз»). Завершуючи четвертий віршорядок голос опускаємо, стишуємо й інтонаційно ставимо крапку. П'ятий рядок починаємо плавно, злегка підвищуємо голос і тримаємо на останньому слові «сни». У 6-ому рядку сильніше виділяємо голосом слово «морі», голос іде вгору, коли читаємо «на синьому глеї». У 8-ому рядку перший такт читаємо монотонно, а в другому голос «падає на дно», ставимо крапку й робимо довшу паузу. У 9–10 рядках сильніше наголошуємо слова «зашумить», «ізійдуть», «являть», читаємо з перелічувальною інтонацією, адже маємо однорідні члени й повторюваний сполучник «і». У парі однорідних «в небі і в морі» сильніший наголос на другому слові. Апосіопеза в 11-ому рядку вимагає зробити довшу паузу. Як бачимо, незважаючи на те, що 1, 2, 4, 5, 6, 8, 11 віршорядки починаються анафорою («У синьому...»), інтонаційно вони читаються по-різному. У 12-ому рядку («Тебе вони являть / і так і замруть») перший такт читаємо з висхідною інтонацією, другий зі спадною, інтонаційна крапка і довга пауза, якої вимагає зміст поезії, адже далі йтиметься про інший етап у житті ліричного героя – старість. 13 і 14 віршорядки («Дубовий мій костур, / вечірня хода, / І ти біля мене, / і птиці, / і стебла») читаємо з перелічувальною інтонацією, тут наголосом першої категорії наголошуємо слово «ти», воно є таким смисловим центром, адже, як мовилося вище, кохана проходить з ліричним героєм усе життя, від цієї любові все народжується («і птиці, / і стебла» читаємо з висхідною інтонацією). 15–16 рядки («В дорозі і небо над нами / із тебе, / І море із тебе... // дорога тверда./») особливо виділяємо голосом слова «небо» і «море». Три крапки «закликають» зробити довшу паузу, але голос тримаємо піднятим, спадна інтонація тільки в останньому такті останнього рядка («дорога тверда»). Таким чином, поезія М. Вінграновського, а він, як ми знаємо, не лише письменник, а й професійний кінорежисер, актор, вимагає професійного виконання, проте це обов'язково має бути природно, а не награно. М. Вінграновський, словами В. Герасим'юка, «не вмів прикидатися, в нього імітація не проходила» [3], він і вірші свої «читав артистично, з емоціями та жестикуляцією» [11, с. 283].

Висновки. Отже, поезія Миколи Вінграновського вражає надзвичайно глибокою символікою, дивовижним поєднанням звуку і кольору, втілених у поетичному слові, а це робить її невичерпною для психосемантичного аналізу, оскільки презентує різногранну образну систему, невичерпне джерело емоційного наповнення і різноманітність впливів на свідомість та емоції читача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базилевський В. Маршал Вінграновський. Книга про поета (спогади, есеї, листи, інтерв'ю). Київ : Ярославів Вал, 2011. 480 с.
2. Фоміна Л. Елегійна тональність інтимної лірики М. Вінграновського. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3069> (дата звернення 3.06.2025).
3. Герасим'юк В. Д. Микола Вінграновський довів, що поет завжди в одному примірнику. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2016/12/08/vasyl-herasymuk/> (дата звернення: 10.06.2025).
4. Вінграновський М. С. На срібнім березі. Київ : Абабагаламага, 2023. 256 с.
5. Зборовська Н. В. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури : монографія. Київ : Академвидав, 2006. 504 с.

6. Шепрут І.М. Психологізм у ліриці М. Вінграновського. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20170510-psihologizm-u-lirici-m-vingranovskogo> (дата звернення: 20.06.2025).
7. Cirlot J. E. A dictionary of symbols. London, 2001. 507 p. URL: <https://shorturl.cusu.edu.ua/1gi> (дата звернення: 11.06.2025).
8. Потапенко О., Дмитренко М., Потапенко Г. та ін. Словник символів. Київ : Народознавство, 1997. URL: <https://shorturl.cusu.edu.ua/1gj> (дата звернення: 11.06.2025).
9. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 705 с.
10. Василенко Г. В. Образ моря в українській поезії та її англомовних перекладах. *Наукові записки БДПУ. Філологічні науки*. 2019. 19. 234 с.
11. Мокрик Р. Бунт проти імперії. Українські шістдесятники. Київ : Абабагаламага, 2023. 416 с.

Дата надходження статті: 16.07.2025

Дата прийняття статті: 27.08.2025

Опубліковано: 16.10.2025